

ספר שער אפרים

פותח שער לחידושי תורה של
החסיד המופלג בגן של קדושים ענוותן חסיד ולמדן
מורנו רבי **אפרים צבי קראקובסקי**
מפשעדבז' זצלה"ה

מלוקטים מבין שיטי מכתביו ומיוסדים ע"פ ההקדמות שגילה
אדמו"ר **מוהר"ן מברסלב** זיע"א

חלק ראשון

תורה ♦ תלמוד בבלי ♦ פרקי אבות ♦ מועדי השנה ♦ סדר התפילה

כולם נקבצו באו לך בסדר נכון ומועיל ע"י איש חי ורב פעלים מקבצאל
הרה"ח רבי **אברהם נחמן שמחה ווייצהנדרל** זלה"ה

ובאו לבית הדפוס

חודש תמוז שנת היא נפלאת בעינינו תשע"ה לפ"ק
פה עיר הקודש **ירושלם** תובב"א

ההפצה לרפואת הרה"ח

ר' יהודה דוב בן

זיסל

לרפואה שלימה בתוך שאר חולי
ישראל

כדשמואל - אי אמר מלכותא עקנא טורי
עקר טורי ולא הדר ביה, והנה אנו רואין
שיוסף אמר "אנכי אעשה כדברייך", הרצון,
בלא שבועה, ואף על פי כן כאשר אמר לו
יעקב אחר כך השבעה לי, לא אמר לו כי
מלך אני ואינני צריך לשבועה, רק ביטל
דעתו וחפצו ולא החשיב עצמו אז למלך
ונשבע לו, אז ראה יעקב כי הוא עומד בצדקו
כי ענוה גדולה מכולם כידוע^ע. (לו)

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר
מי אלה: ויאמר יוסף אל אביו בני
הם אשר נתן לי אלקים בזה ויאמר
קחם נא אלי ואברכם (בראשית מ, ח ט)
וירא ישראל את בני יוסף. ציקש לזכר
ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעמיד ירבעם ואחאב
ללאות מאפריס ויהוא וצניו ממנשה. ויאמר מי
אלה. מהיכן ילאו אלו שאינן ראויין לזכרה (ש"י)
כתיב, וירא ישראל את בני יוסף ויאמר
מי אלה וכו', ויאמר קחם נא אלי
ואברכם.

יש לומר שראה שיצאו מהם ירבעם ואחאב
וכו', כפירוש רש"י ז"ל, אך יש לומר
על פי דברי רבינו ז"ל סימן רפ"ב "שצריך
לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי
שהוא רשע גמור צריך לחפש ולמצוא בו
איזה מעט טוב וכו', ויוכל להשיבו
בתשובה, וזה בחינת ועוד מעט ואין רשע
וכו', וזה אזמרה לאלקי בעודי וכו', ודע
שמי שיכול לעשות אלו הניגונים דהיינו

ויהאמר השבעה לי וישבע לו
וישתחו ישראל על ראש המטה

(בראשית מ, לא)

על ראש המטה. על שהיתה מטתו שלימה ולא
היה זה רשע שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבע
לזן הגוים והרי הוא עומד בצדקו (ש"י)
שמעתי קושיא על מה שפירש רש"י ז"ל
על "וישתחו ישראל על ראש
המטה" - 'על שהיה מטתו שלמה שהרי
יוסף מלך הוא ועוד שנשבע לבין העכו"ם
והרי הוא עומד בצדקו'. מה זאת רבותא
"שהרי מלך הוא", ועוד קשה דאמאי דוקא
עתה לאחר שנשבע לו ראה כי מטתו
שלימה. ושמעתי תירוץ מפי אדוני אבי
מורי ורבי ז"ל, דהנה אמרו חכמינו זכרונם
לברכה: אם יש בך כל המידות הללו אתה
נשבע באמת, ולפיכך כאשר ראה שיוסף
נשבע הבין שבדאי יש בו ביוסף כל
המידות, דאם לא כן לא היה נשבע, ולפיכך
ראה כי מטתו שלימה, עד כאן, ודברי פי
חכם חן.

אך יש לומר עוד דהנה מצינו במסכת בבא
בבא דהקשה הש"ס איך נתן בבא בן
בוטא עצה להורדוס לסתור את בית המקדש
ולבנותו מחדש, הא אמר רב חסדא לא
ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי
כנישתא אחריתא, ומתוך הש"ס שאני
מלכותא דלא הדר ביה וכו'. ואם כן לפי זה
למה הוצרך יעקב מיוסף שישבע לו, הא
הוא מלך, ובדאי לא יחזור מדיבורו

ג. מדרש תנחומא ויקרא ז ס. דף ג: ע. ערכין טז:

שער

ויחי

אפרים

צג

ללקט הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפילו בהפושעי ישראל הוא יכול להתפלל לפני העמוד^ו וכו', יעיי"ש כל המאמר הקדוש הנ"ל, ובודאי הצדיק יסוד עולם הוא במדרגה הזאת.

ובזה יש לומר מה שאמר רבינו ז"ל בליקוטי קמא בתורה ב' "ויוסף ששמר את הברית נטל את הבכורה שהיא בחינת עבודת התפילה בחינת פי שנים" וכו', יעיי"ש. יש לומר שהיה יכול להיות חזן ושליח ציבור דהיינו להתפלל לפני העמוד, יען שהיה צדיק יסוד עולם, והיה יכול לקבץ כל הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפילו בפושעי ישראל רחמנא ליצלן, וזה שאמר יעקב ליוסף "קחם נא אלי ואברכם". שאתה יכול לקחם אלי יען שאתה יכול לחפש ולמצוא אפילו בפושעי ישראל איזה מעט טוב איזה נקודה טובה.

ויש לומר רמז לרבינו ז"ל אשר שמו הקדוש [נחמ"ן] בגימטריא קח"ם כידוע אשר זכה גם כן למדרגה זאת. (קסד)

וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלוא הגוים (בראשית מז, יז-יט)

הנה כתיב בפרשת ויחי, וירא יוסף כי

ישית אביו וכו', ויאמר אל אביו לא כן אבי וכו', וימאן אביו וכו', ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וכו'. יש לומר דהנה תיבת 'וימאן' נמצא גם כן גבי יוסף נגד אשת אדוניו, כדכתיב שם וימאן ויאמר אל אשת אדוניו וכו', והכא גבי יעקב נגד יוסף כתיב 'וימאן ויאמר'. ויש לומר על כך וימאן של יוסף, דהנה מובא בדברי חכמינו זכרונם לברכה^ה ומובא בפירוש רש"י ז"ל^ז שנתכוונה לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו וכו', יעיי"ש. ולפי זה יש לומר שהיא טענה עם יוסף שהיא רואה בחכמתה שעתידה להעמיד בנים ממנו, והראתה גם ליוסף החכמה הנ"ל, ועל זה נאמר וימאן ובגימטריא האמונה^ה, ואיתא בדברי רבינו ליקוטי מוהר"ן ז"ל תנינא סימן ה' "העיקר הוא האמונה", ומשום הכי לא רצה יוסף לסמוך על החכמה, רק סמך על האמונה פשוטה והשליך החכמות.

וְלָפִי זה יש לפרש גם הכתוב^ב וינס ויצא החוצה, היינו שיצא מאיצטגנינות כמו שמובא^א גבי אברהם ויוצא אותו החוצה ודרשו חז"ל מובא ברש"י ז"ל שאמר הקדוש ברוך הוא לו צא מאצטגנינות שלך וכו', יעיי"ש ברש"י פרשת לך, ואחר כך טען אל אשת אדוניו הן אדוני וכו'.

והכא גבי יעקב יש לומר גם כן, דהנה לכאורה יקשה דאמאי שת יעקב יד ימינו על אפרים, אף לו דעתיד לצאת ממנו יהושע, הא גם ממנשה יצא גדעון אשר הושיע את ישראל, וגם מנשה הוא הבכור, אך יש לומר על פי מה שמבואר בדברי רבינו ז"ל בתורה א', "כי הבכורה

פ. בראשית רבה פה, ו. צ. בראשית לט, א. ק. שם שם, יב. ר. שם טו, ה.

הוא ראשית בחינת חכמה כדכתיב ראשית חכמה^ו יעיי"ש. והנה מצינו בשופטים כי גדעון נסה את ה' איזה פעמים (יעיי"ש בשופטים), ורצה מקודם לראות אות ומופת, ויהושע הוא בחינת לבנה כידוע בחינת אמונה כידוע, ומשום הכי שת יעקב יד ימינו על אפרים, לפי שהעיקר הוא האמונה כנ"ל.

ולפי זה יש לפרש שכל את ידיו כי מנשה הבכור, וקשה מה זה כי מנשה הבכור, מה נתינת טעם הוא זה. אך להנ"ל מיושב, דהנה כתיב בדברי רבינו ז"ל סימן צ"א ויהי ידיו אמונה וזה לשונו: "וכשיש לו אמונה כזו בא מן האמונה אל השכל וכל מה שמחזיק את עצמו באמונה בא אל שכל יותר" וכו', והיינו שכל את ידיו כי ידיו הם בחינת אמונה כדכתיב ויהי ידיו אמונה, ומשום הכי שכל את ידיו כי מנשה הבכור, הרצון, כי ממנשה יצא גדעון שהלך בחכמה בנסיון כנ"ל, והיינו כי מנשה הבכור בחינת ראשית חכמה כנ"ל, רק צריכין לבוא מאמונה אל השכל, והיינו שכל את ידיו. (לו)

הנה לכאורה קשה ענין הוויכוח שהיה בין יעקב אבינו ובין יוסף הצדיק, בזה אשר שת יעקב יד ימינו על ראש אפרים והוא הצעיר, ושמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו וכו', וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו וכו', וירע בעיניו ויתמך יד אביו וכו', ויאמר וכו', לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה וכו', ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וכו'. ולכאורה

קשה היתכן על יוסף הצדיק שירע בעיניו על מעשה אביו, והיה לו לחשוב מסתמא יודע אבי מה שעושה, והכל בצדק ובמשפט. גם יקשה מה שאמר "לא כן אבי", כי לכאורה אין זה בכלל כיבוד אב, כי אמרו חכמינו זכרונם לברכה^ז כי גם אם רואה הבן באביו כי עובר על דברי תורה לא יאמר לו וכו', רק יאמר לו אבא כך כתוב בתורה.

ויש לומר דהוויכוח שלהם היה בדרך הזה, כי גדעון יצא ממנשה ויהושע מאפרים כידוע^ח, ומצינו בשופטים (סימן ו) שאמר גדעון להשי"ת שיעשה לו אותות אם יזכה להושיע את ישראל בגזת הצמר וכו', יעיי"ש היטב. ואצל יהושע לא מצינו ששאל אות או מופת מאת השם יתברך, רק האמין בפשיטות באמונה שלימה, ובה יש לומר שהוויכוח שלהם היה אם יותר טוב לעבדו יתברך בדרך שכל, כמו שאומרים העולם בשם הרמב"ם ז"ל שאמר על ספרו מורה נבוכים, אף שיוכלו הרבה והרבה אנשים לטעות בו מחמת העמקות החקירות שבו ויבואו לידי כפירה רחמנא ליצלן, עם כל זה האחד שיזכה לידע השכליות אלקות שבו על נכון ויקויים בו הכתוב^ט וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו', כדאי הדבר.

אבל רבינו ז"ל אמר "כי העיקר הוא אמונה וכו', וצריך להשליך את החכמות ולעבדו יתברך שמו בדרך אמונה פשוטה ולהתרחק מחקירות כלל וכלל, ואפילו מספרי חקירה שחיברו גדולי ישראל צריכין להרחיק מהם. ובאמת על ידי אמונה שלימה זוכה האדם לבוא לידיעה, כדכתיב וארשתך לי

ש. קידושין לב. ת. בראשית רבה צז, ו א. דברים ד, ט

באמונה וידעת את ה', וכמובא בדברי רבינו ז"ל בליקוטי קמא סימן צ"א "ויהיו ידיו אמונה, שהיה לו אמונה כל כך גדולה עד שנתפשט בכל האברים וכו', עד בא השמש היינו להשכל של הדבר" וכו', יעיי"ש.

ומובא בשם מוהרנ"ת ז"ל נ'פתחו ה'שמים ו'אראה מ'ראות א'לקים^ב ראשי תיבות 'אמונה'. כי מחמת גודל האמונה הוא כמו שרואים בעינים ממש.

ולפי זה יש לומר כי יוסף הצדיק אחז בדרך לידע מהשם יתברך בדרך השכל וידיעה, מחמת שהיתה אמונתו חזקה מאד כי היה צדיק יסוד עולם. ומובא בדברי רבינו ז"ל בליקוטי קמא סימן ל"א (סעיף קטן א) "ודע שאין קיום אמונה אלא על ידי בחינת ברית" וכו', יעיי"ש. ולאיש כזה אין חשש חס ושלוש לילך בדרך שכל, כי לא יפול חס ושלוש כמו שאמרו רבינו ז"ל בליקוטי תנינא סימן י"ט "ובאמת איסור גדול מאד להיות מחקר חס ושלוש וללמוד ספרי החכמות חס ושלוש, רק הצדיק הגדול מאד הוא יכול להכניס עצמו בזה ללמוד השבע חכמות וכו', כי שבע יפול צדיק וקם" וכו', יעיי"ש. ולזה היה לפי דעתו דעת גדעון יותר טוב, שרצה לידע דברי השם יתברך אם יתקיים על ידי אותות כדי שיבוא להשכל וידע אותו יתברך על ידי השכל, ואז תהיה אמונתו חזקה ולא יפול חס ושלוש.

לזה כתיב "וירע בעיניו", הרצון, לפי בחינתו בחינת עינים שמרמז לחכמה כמו שמובא בדברי רבינו ז"ל, כי עינים על שם החכמה דכתיב ותפקחנה עיני שניהם ופירש רש"י ז"ל על שם החכמה

נאמר. "ויתמוך יד אביו" וכו', שרצה שישית אביו יד ימינו על ראש מנשה, יען שהיתה אצלו מידת המושיען של ישראל שיצא ממנו גדעון יותר במעלה כנ"ל.

ובזה יש לפרש "לא כן אבי", הרצון, כי מצינו אב בחכמה^ג כמובא בדברי רבינו ז"ל כמה פעמים, וכוונת יוסף הצדיק בדברו אל אביו להראות לו כי מי שאוחז בדרך השכל עד שזוכה לידע בידיעתו יתברך, הוא חזק מאד בעבודתו יתברך עד שלא יפול, ואף אם יבוא חס ושלוש לנסיון יתחזק ויאמר לא כן, ולא ינוח עצמו ליפול מאמונתו בהבורא יתברך יען שהוא רואה בשכלו, וזה הפירוש "לא כן אבי", היינו על ידי אבי היינו השכל - הוא חזק, ולא יוכל שום דבר למנוע אותו רק יאמר 'לא כן' כאשר אתם רוצים למנוע אותי חס ושלוש מעבודתו יתברך.

"וימאן אביו", הרצון, כי יעקב אבינו אחז בדרך האמונה כי היא העיקר, לזה כתיב וימאן בגימטריא האמונה, הרצון, כי אדרבה על ידי אמונה גדולה יאחז עצמו בכל הכוחות, וימאן לשמוע אל המפתים והמסיתים שרוצים למנועו, וביותר אלו ההולכים בדרך השכל, וכמו ששמעתי כי נמצא בספרים כי במדינת שפניא (ספרד) כאשר היה גזירת שמד רחמנא ליצלן, ואנשים החכמים אשר הלכו בדרך חקירה ושכל לא עמדו בנסיון רק המירו דתם רחמנא ליצלן, ואנשים הפשוטים אשר אחזו באמונה פשוטה הם קידשו השם ומסרו נפשם.

ובזה יש לפרש שאמר יעקב "ידעתי בני ידעתי", הרצון, שאצל ידיעה צריך

ב. יחזקאל א, א ג. מגילה יג.

להיות ידיעה קצת מקודם, ואחר כך עוד ידיעה, כי לא יוכל האדם לידע בפעם אחת הרבה ידיעות כמובן, אבל כשזוכה האדם לאמונה יוכל להאמין בפעם אחת באמונה שלימה כל מה שצריך להאמין כרצונו יתברך שמו, ובגלל זה דרך אמונה יותר גדול במעלה מדרך השכל, ובשביל זה אפרים קודם למנשה, כי יהושע שיצא מאפרים היה מידתו אמונה, ולא שאל כלל אות או מופת כנ"ל. יהי רצון שנזכה לאמונה שלימה באמת כרצונו יתברך שמו.

ובזה יש לפרש הכתוב 'שכל את ידיו כי מנשה הבכור, הרצון, כי יעקב אבינו אחז בדרך אמונה המרומז בידיים דכתיב ידיו אמונה, ואחר כך יבוא להשכל כדברי רבינו ז"ל, לזה שכל את ידיו, היינו על ידי ידיו שהוא האמונה יבוא להשכל, "כי מנשה הבכור" הרצון, כי ממנשה יצא גדעון אשר אחז מקודם בדרך השכל המרומז בכור כדברי רבינו ז"ל בתורה א', כי בכורה היא בחינת חכמה שהוא ראשית דכתיב ראשית חכמה יעיי"ש. ויעקב אבינו לא רצה בזה רק בדרך אמונה כנ"ל. (קסח)

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו

ואנידה לכם את אשר יקרא אתכם

באחרית הימים (בראשית מט, א)

ואנידה לכם. ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה והתחיל אומר דברים אחרים (כ"ט)

הנה אמרו חכמינו זכרונם לברכה, ביקש יעקב לגלות הקץ ונסתם ממנו. ויש

להבין דהנה לאיזה צורך ביקש לגלות הקץ, למה אנו צריכין לידע זמן הקץ, הא כתיב

'תמים תהיה' – ולא לחקור אחר העתידות, רק אנו צריכין להאמין באמונה שלימה בביאת המשיח שבודאי יבוא, ולחכות לו בכל יום שיבוא. אך יש לומר שיעקב אבינו ראה הצרות ישראל שיהיה בעיקבתא דמשיחא דור שבן דוד בא בו, וירא פן חס ושלום לא יוכלו ישראל לסבול החבלי משיח, ויפלו מאמונתם, לזאת ביקש לגלות להם שידעו שעיקר החבלים יהיו טרם ביאת בן דוד, וכאשר ידעו ישראל כי קרובה הישועה לבוא על ידי זה יוכלו לסבול החבלים, כיון שידעו כי בזמן קרוב יבא בן דוד כנ"ל, ונסתם ממנו שרצה השי"ת שמשיח יבא בהיסח הדעת¹, כדי שיהיה נחשב לגלות עד ביאת בן דוד ממש, דאם לא כן זמן קרוב טרם ביאתו לא יהיה נחשב לגלות כל כך, כיון שידעו שתיכף יבוא ואזי לא איכפת להו כל כך, גם על ידי זה שאין יודעין הקץ מחכין לו תמיד ומחזיקין עצמם באמונה. (צח)

וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ

כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי

למס עובר (בראשית מט, טו)

נהירנא מה ששמעתי מאבי מורי ז"ל ששמע לפרש הכתוב "וירא

מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול", הרצון, מי שרוצה להיות לו מנוחה כי טוב, העצה

להיות סבלן. צא ולמד מדברי רבינו ז"ל ומוהרנ"ת ז"ל שמדברים הרבה והרבה

מעניני התחזקות שצריכין תמיד להתחזק ולבלי לייאש עצמו חס ושלום, רק להתחזק

תמיד בכל כוחו, כמו שמובא² אין רגע בלא פגע. (ק"ט)

ד. סנהדרין צו. ה. של"ה יומא דרך חיים אות קג

שער

ויחי

אפרים

צו

ואתם חשבתם עלי רעה אלקים
חשבה לטובה למען עשה כיום
הזה להחיות עם רב (בראשית ג, ט)

יש לומר "שנשמור חוקיך בעולם הזה",
הרצון, להיות לנו גם עולם הזה,
שנשמור חוקיך מתוך הרחבה, ולא יקופח
מימות המשיח ומחיי העולם הבא, וזה
שאמר יוסף לאחיו "אלקים חשבה לטובה"
'חשבה' נוטריקון של ש'מר ח'וקיו ב'עולם
ה'זה, כי על ידי שירד יוסף למצרים
מקודם, על ידי זה לא ירדו בשלשלאות
של ברזל רק בכבוד, והיה להם פרנסה
ברוח. (גב)

לישועתך קויתי ה' (בראשית מג, יח)

יש לומר הא דכתיב, לישועתך קויתי
ה'. אמאי לא כתיב ה' לישועתך
קויתי, אך יש לומר דהנה הך קרא אמר
יעקב אבינו על דן, והנה דן לשון דין,
כדכתיב דנני אלקים, דן ידין וכו'. לזה
קמשמע לן, דאם אדם מקווה להשם
יתברך ומתפלל לו, דהוא בחינת קוה
כאשר דרשו חז"ל אם רואה שהתפלל
וכו', יחזור ויתפלל דכתיב קוה וחזור
וקוה, אז נמתקו הדינים ונתהפכו לרחמים
ונעשה רחמים המרומזים בשם ה', כידוע
כי שם זה מרמז לרחמים. (קב)

